

På flykt i går: Paula, Danmark

Paula var 15 år när andra världskriget bröt ut. Hon växte upp i Köpenhamn och minns tydligt dagen för den tyska ockupationen av Danmark, den 9 april, 1940.

– Vi var i skolan när vi hörde flygplanen. Alla gick till fönstren och tittade ut. Jag glömmer aldrig den tryckta stämningen i vårt hem den kvällen. Vi visste att där tyska stövlar går fram, där växer inget gräs, säger Paula.

I andra europeiska länder som ockuperats av nazisterna tvångsförflyttades hundratusentals judar vid den här tiden till särskilda getton. Paulas familj och andra danska judar kunde till en början fortsätta att leva som förr. Men 1943 förändrades allt. Den danska regeringen sparkades ut av nazisterna och ersattes av en så kallad lydregering. Tyskarna begärde att få den judiska församlingens medlemsregister och snart läckte hemlig information ut om att nazisterna tänkte gripa alla av judisk börd i Köpenhamn under den judiska nyårshelgen.

Paulas familj hade hört talas om massmorden och förföljel-

serna som pågick i andra tyskockuperade delar av Europa. De vågade inte åka hem utan flydde till Snekkersten nära Helsingör, till en fiskarfamilj där en släkting brukade hyra sommarstuga.

– Fiskaren sa att han skulle ordna så att vi kom över till Sverige så snart som möjligt, säger Paula. Hon visste att judar stoppades vid svenska gränsen och att den enda möjligheten för hennes familj var att ta sig över gränsen illegalt. Paula och pappan tog risken att åka tillbaka till Köpenhamn för att hämta några saker från familjens hem, som de nu måste överge. På tåget tillbaka varnade konduktören de judiska passagerarna så att de kunde gömma sig inför tyska kontroller.

– Sådana var danskarna... de motarbetade tyskarna. Till exempel fanns det läkare och annan sjukhuspersonal som medverkade till att ett antal judar blev inlagda på vissa sjukavdelningar och sedan

körda i ambulanser till säkrare platser. Det fanns även likbilar med falska begravningssällskap som transporterade judar, förklarar Paula.

När det var dags att ta sig till Sverige fick Paulas familj lämna sitt bagage och promenera sakta ner till stranden, två och två. ”Ni ska inte vara rädda för vakten... honom har jag preparerat”, sade fiskaren. Vakten var en mycket ung tysk pojke och den store fiskaren hade varnat honom för att lägga sig i.

– Han vände sig över huvudet inte om när vi kom ner, minns Paula. Hon, hennes föräldrar, bröder och släktingar, sammanlagt tio personer, trängde ihop sig under däck. De var mycket rädda.

– Vi fick ligga med en pressenning över oss. Det var rent, men luktade starkt av fisk. Motorn gick i gång, tuff, tuff, tuff. Efter en stund, vet inte hur lång, ropade fiskaren att vi kunde komma upp. Jag glömmmer aldrig mammas och pappas blickar i den stunden. Vi var räddade.

Men det första Paula såg var soldater. Under en sekund blev hon rädd och trodde att de var lurade.

– Men så sa de på skånska ”Välkommen till Sverige!”

På flykt i dag: Boo, Burma

Boos familj flydde från militärdiktaturen Burma, från våld, förtryck och fattigdom. Men livet som flykting i Thailand visade sig vara svårare än de hoppats.

Boos familj tillhör Akhafolket – en ursprungsbefolkning från Burmas bergstrakter. När de flydde till Thailand hade Burma länge styrts av en militärregim. De styrande använde våld och diskriminering mot sina motståndare i demokrätörelsen men också mot bergsfolken. De som ingår i militärregimen tillhör den största folkgruppen i Burma, burmeser. Regimen har utsatt andra folkgrupper än burmeserna för särskilt hård förföljelse. Till dem hör ursprungsbefolkningar som Akha, Hmong och Karen. Boos familj fick uppleva att Akhafolkets skolor stängdes och att deras hus brändes ner av armén.

– Militären tvingade oss att jobba gratis minst 200 dagar per år, berättar Boos pappa. De tog vår boskap och slog oss om vi protesterade. En del fängslades eller dödades. Och rebellsoldaterna som kämpade mot regimen behandlade oss lika illa! Därför kände vi oss

tvungna att fly.

Thailand har inte ratificerat (lovat att följa) FN:s flyktingkonvention. Ändå har de tagit emot många flyktingar från grannländerna. På 1970-talet flydde till exempel hundratusentals från folkmordet i Kambodja. Och sedan 1980-talet har människor flytt förtrycket i Burma – de flesta tillhör bergsfolken. I dag beräknas upp till 300 000 burmesiska flyktingar befinna sig i Thailand. Många lever i stora flyktingläger nära gränsen till Burma – andra gömmer sig i städernas slumområden.

Boos familj och andra flyktingar från Akhafolket har ockuperat en bit mark i norra Thailand där de har byggt enkla lerhus med traditionella halmtak. Det finns inte rinnande vatten men många har tjuvkopplat el från ledningar i närheten.

Alla som bor här är ”papperslösa” flyktingar – de har ingen laglig rätt att bo i Thailand. Ingen i byn har uppehållstillstånd, inte ens de barn som är födda här. Men polisen lämnar dem ifred så länge de inte rör

sig mer än 500 meter från bygränsen.

– I början var vi väldigt fattiga och hungriga, säger Boo. Vi hade ingen skola och våra föräldrar fick inget jobb. Ändå kände vi oss friare här än i Burma. En dag fick vi besök från en organisation som kämpar för mänskliga rättigheter. De hjälpte oss att bygga en egen skola och att starta ett ekologiskt jordbruk. Nu har alla familjer en bit land och vi barn lär oss odla på traditionellt akhavis! Vi har mat att äta och får utbildning.

Boo är tolv år i dag och drömmer om att bli lärare eller läkare. Sedan 2012 har situationen i Burma förbättrats lite. Många politiska fångar har släppts, till exempel demokratikämpen Aung San Suu Kyi. Men ännu vågar inte bergsfolken lita på att även deras rättigheter ska respekteras i Burma. Tills dess stannar de i Thailand.

– Det känns sorgligt att jag inte har rätt att vara här, fast jag har bott i Thailand nästan hela mitt liv, säger Boo.

PÅ FLYKT: I DAG

I dag är det en mänsklig rättighet att få söka *asyl* (skydd) i ett annat land om man tvingas fly hemlandet på grund av förföljelse. Rätten slås fast i artikel 14 i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Rätten är också inskriven i artikel 18 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna.

Alla har rätt att *söka* asyl, men har inte självklar rätt att *beviljas* asyl. FN:s *flyktingkonvention*, ofta kallad Genèvekonventionen, utgör grunden för all internationell och nationell flyktinglagstiftning. Den slår fast att en flykting har vissa grundläggande rättigheter, som till exempel rätt till rörelsefrihet, rättsssäkerhet, religionsfrihet, bostad och utbildning. Men Flyktingkonventionen utgår från att länder måste ta emot personer som behöver skydd. Personer får inte skickas tillbaka till ett land där de riskerar att utsättas för övergrepp och förföljelse.

I krig och konflikt saknar ofta de inblandade staterna resurser (och ibland även viljan) att ta ansvar för medborgare som drivs på flykt. Därför spelar internationella organisationer som arbetar för flyktingars rättigheter en viktig roll. Bland dem finns UNHCR (United Nations High Commissioner for

Refugees) och Röda Korset.

Det finns omkring 15 miljoner flyktingar i världen. De flesta lever i flyktingläger i sitt närmaste grannland. Dessutom finns miljontals så kallade *internflyktingar*. De flyr sina hem av samma skäl som flyktingar men stannar inom sitt lands gränser.

PÅ FLYKT: I GÅR

Under andra världskriget tvingades miljontals människor på flykt. Många av dem var judar som försökte fly från nazisterna, men de omfattades inte av de internationella överenskommelser som fanns om flyktingmottagande på den tiden. Att ge skydd till flyktingar var varje stats ensak. I stället för att hjälpa skärpte många länder sina inre seregler. Det gällde även Sverige, som dessutom krävde att tyska judars pass skulle stämplas med ett "J". Inte heller andra drabbade grupper, som romer och homosexuella, fick hjälp.

Efter kriget insåg FN:s medlemsländer att det behövdes gemensamma insatser för att hjälpa människor på flykt. FN:s flyktingorganisation UNHCR bildades 1951 för att hjälpa de cirka en miljon människor som hade flytt under kriget och fortfarande saknade skydd. Året därpå antogs *FN:s flyktingkon-*

vention. Senare skrevs ett tillägg till konventionen för att ge flyktingar ännu bättre skydd. (En *konvention* är ett rättsligt bindande avtal mellan stater.)

PÅ FLYKT: I MORGON

Stora förändringar har skett sedan andra världskriget och Förintelsen. I dag finns ett internationellt regelverk som staterna ska följa, men de flesta flyktingar lever under mycket svåra förhållanden. Debatten om hur flyktingfrågan ska skötas bättre i framtiden handlar bland annat om hur stater ska dela på ansvaret för mottagande och skydd av flyktingar.

VEM ÄR FLYKTING?

Enligt FN: En person som flytt till ett annat land på grund av fruktan för förföljelse på grund av etniskt ursprung, religion, politisk åskådning, nationalitet eller tillhörighet till viss samhällsgrupp. Sverige ger även skydd till personer som inte omfattas av konventionen om de riskerar dödsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling/bestrafning i hemlandet.

Intervjun med Paula gjordes av Eva Fried, 2007. Mai intervjuades av Carmilla Fl oyd, 2012.

DISKUTERA

- ▶ Jämför Paulas och Boos berättelser. Vilka var/är skillnaderna i deras möjligheter att få en fristad i ett annat land? Vilka erfarenheter har de gemensamt?
- ▶ Är skyddet för flyktingar tillräckligt i dag? Om inte, vilka förändringar behövs?
- ▶ Många flyktingar använder olagliga metoder som falska pass och människosmuggling. Vad beror det på?

UNDERSÖK/TA REDA PÅ

1. Har Sverige ratificerat (lovat att följa) FN:s flyktingkonvention?
2. Hur många länder totalt har ratificerat Flyktingkonventionen?
3. På vilka grunder kan människor på flykt få asyl (tillstånd) att stanna i Sverige?
4. Hur många flyktingar beräknas det finnas i världen i dag och ungefär hur stor andel av dem ges asyl i EU?
5. Känner du någon som har flytt till Sverige, eller har du själv kommit hit som flykting? Skriv en berättelse om hur det är, eller skulle kunna vara, att komma till ett nytt land som flykting. Utgå från dina egna tankar och känslor.

MER INFORMATION

Sök information på Internet och på biblioteket. Du kan även kontakta organisationer som arbetar med flyktingar, internationellt och i Sverige. På levandehistoria.se/mr hittar du MR-förklaringen i sin

helhet, samt länkar till informationssajter och MR-organisationer. Sök särskilt efter information om flyktingar och mänskliga rättigheter på www.unhcr.se

www.redcross.se
www.ohchr.org
www.migrationsverket.se/